

روش تدریس توضیحی

دیوید آزوبل از پیشگامان و سخنگویان روش تدریس توضیحی است. این روش به منظور انتقال مقدار زیادی از اطلاعات به گروه کثیری از مخاطبان در محدوده زمانی کوتاهی پدید آمده است. روش تدریس حاضر، بسیار اثرگذار است؛ ولی از سوی برخی، از این رو که دانش‌آموزان را از نظر ذهنی منفعل می‌کند، مورد انتقاد قرار گرفته است. آزوبل با انتقادهای به عمل آمده موافق نیست و اظهار می‌دارد که: «پدیدآیی معنا، مستلزم قرار گرفتن مفاهیم و اصول در ساخت‌شناسی است، و این امر با مسئله منفعل شدن ذهن سازگار نیست. پیش از آنکه معانی حفظ و نگهداری شوند، باید یاد گرفته شوند. برای این کار، فعال بودن ذهن الزامی است».

روش تدریس توضیحی عبارت است از انتقال مستقیم اطلاعات به دانش‌آموزان با استفاده از مطالب چاپی (کتاب یا جزوه) و یا به وسیله سخنرانی، این روش تدریس برای آموزش مفاهیم و مهارت‌ها مطلوب است. معلم باید برای اثرگذار شدن مطالب درسی آنها را به صورت سازمان‌یافته‌ای ارائه دهد. در روش توضیحی، معلم هم اصول و هم راه‌حل مسایل را ارائه می‌کند و تمام مطالبی را که باید آموخته شود، به دانش‌آموزان عرضه می‌کند. در حین ارائه مطالب، معلم تلاش می‌کند مثال‌ها و نمونه‌های زیادی را تدارک ببیند تا دانش‌آموزان بتوانند مفاهیم و اصول را تعمیم داده و در موقعیت‌های جدیدی به کار گیرند.

فعالیت‌هایی که در حین ارائه گام به گام مطالب تا آنکه به تدریج تسلط پدید آید:

- (۱) توضیح و تشریح گام به گام مطالب تا آنکه به تدریج تسلط پدید آید،
- (۲) ارائه مثال و نشان دادن نمونه درباره مفاهیم و مهارت‌ها،
- (۳) الگوسازی یا توصیف تکلیف یادگیری،
- (۴) پرهیز از حاشیه رفتن و تمرکز بر موضوع اصلی درس،
- (۵) توضیح مجدد نکات دشوار درس.

پس از توضیح مفاهیم نوبت بازگویی آموخته‌ها از سوی یادگیرندگان است؛ بدینوسیله معلم به واری درک و فهم دانش‌آموزان، از دانش‌آموزان می‌پرسند، درس را فهمیدید، و آنان هم پاسخ می‌دهند، فهمیده‌ایم؛ براین اساس، معلم به ادامه درس می‌پردازد. بهتر است، برای پیشگیری از این اشتباه معمول معلمان سؤالات زیادی را بپرسند تا از درک و فهم دانش‌آموزان اطلاع کافی به دست آورند.

مراحل اجرای روش تدریس توضیحی

* مرحله نخست: جهت دهی

در مرحله حاضر، چهارچوب درس طرح، و انتظارات خود را بیان می‌کنیم. و همچنین، تکلیف یادگیری را شرح می‌دهیم. سه گام خاص برای مرحله حاضر مورد نظر است: بیان هدف درس و سطح عملکرد، نشان دادن رابطه درس حاضر با تجارب و یادگرفته‌ای پیشین دانش‌آموزان، بیان و تعیین مسؤولیت‌های دانش‌آموزان در فرایند فعالیت‌های تدریس یادگیری.

* مرحله دوم: ارائه توضیح

در این مرحله که، بیشترین زمان را به خود تخصیص می‌دهد، به تشریح و توضیح مفاهیم اصلی درس می‌پردازیم. هر اندازه توضیحاتی که ارائه می‌دهیم روشن و عاری از ابهام باشد، میزان یادگیری دانش‌آموز بیشتر خواهد بود. به دیگر سخن، در

مرحله حاضر، باید مفهوم را توضیح دهیم و نمایش دیداری تدارک ببینیم و تمرین‌هایی را ارائه کنیم. با توجه به جدید بودن مفهوم الزامی می‌نماید آن را با چند مثال عرضه کنیم. انتقال اطلاعات درباره مفهوم به صورت دیداری و شنیداری به نحوی که دانش‌آموزان قادر باشند مطالب را در مراحل نخستین فراگیرند حایز اهمیت است. در این مرحله باید درک و فهم دانش‌آموزان از مفهوم ارائه شده هم مورد نظر باشد.

*** مرحله سوم: تمرین منظم**

در مرحله حاضر، معلم تمرین‌هایی را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهد و نحوه انجام دادن آن‌ها را هم مشخص می‌کند. در این مرحله مطلوب است دانش‌آموزان را ترغیب کنیم به صورت همیار به انجام دادن تمرین‌ها اقدام کنند. از فعالیت‌های اساسی معلم، این است که به دانش‌آموزان کمک کند تا روحیه همکاری را حفظ کنند و کار تمرین را فقط یک نفر به عهده نگیرد. در غیر این صورت، همیاری عینیت نمی‌یابد. بهتر است، در همیاری تقسیم کار صورت گیرد. برای مثال، اگر در درس صفحه ۲۶ کتاب، دانش‌آموزی عددها را در جدول قرار می‌دهد، دانش‌آموز دیگری عدد به دست آمده را به حروف بنویسد. روی هم رفته، دانش‌آموزان نه فقط باید به صورت مشترک به انجام دادن تمرین بپردازند، آنان باید مراقب و مشاهده‌گر نحوه عملیات یکدیگر باشند.

*** مرحله چهارم: تمرین مستقل**

این مرحله، مرحله پایانی روش تدریس توضیحی است. مرحله حاضر، از زمانی آغاز می‌شود که بیش از ۹۰ درصد دانش‌آموزان کلاس درس به درستی تمرین‌های ارائه شده را انجام داده باشند. هدف از تمرین مستقل ارائه کمکی است به دانش‌آموز تا بتواند بر ژرفای یادگیری خود بیفزاید و در نگهداری ذهنی موفق گردد. از سوی دیگر، اجرای مرحله تمرین مستقل به معلم یاری می‌کند تا به میزان تثبیت یادگرفته‌های ذهنی پی ببرد. معلم می‌تواند، این مرحله را در کلاس اجرا کند تا آنکه فعالیت‌های مربوط آن را به دانش‌آموزان تکلیف خانه تا در منزل انجام دهند.